

Ötən ilin payızında xalqımız Azərbaycanın dövlət müstəqilliyin 30 illiyini milli hər b tariximizin ən möhtəşəm zəfəri sayılan II Qarabağ savaşında Qələbənin birinci ildönümü ilə birlikdə böyük öyunc və ruh yüksəkliyi ilə qeyd etdi. Keçirilən irimiqyaslı təntənlərdə hər iki tarixi hadisənin gerçəkləşməsinə ümummilli lider Heydər Əliyevin yaratdığı möhkəm əsaslar və göstərdiyi misilsiz xidmətlər qədərbilənliliklə vurğulandı.

Ulu öndərin ən layiqli davamçısı, Vətən müharibəsinin qalib baş sərkərdəsi Prezident İlham Əliyevin sözlədiyi kimi, hələ sovet dövründə Azərbaycanı yaxınlaşan suverenlik epoxasının tələblərinə hazırlanmış ümummilli lider Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində Azərbaycan müstəqilliyin ilk illərində özəlşəyi beynəlxalq təcrübədən çıxdı: "Bu gün Azərbaycan beynəlxalq aləmdə çox görkəmli yer tutur, beynəlxalq təşkilatların üzvüdür, onlarda fəal iştirak edir. Bütün dövlətlər tərəfindən tanınır. Azərbaycan region üçün mərkəzə çevrilmişdir. Bizim nüfuzumuz artır, gücümüz artır. Bu, bizə imkan verəcək ki, qarşımızda duran bütün məsələləri öz xeyrimizə həll edək. Bütün bunlar Heydər Əliyevin xidmətləridir".

Vətən müharibəsində qazanılmış tarixi zəfər də ümummilli liderin ən böyük arzularından birinin gerçəkliyi ilə yanaşı, həm də bu yolda həyata keçirdiyi ciddi, əsaslı tədbirləri onun ən sadıq varisi İlham Əliyevin ardıcıl davam etdirməsinin nəticəsi oldu. Ulu öndərin ideya və əməllərinin təntəsidir ki, bu gün Azərbaycan regionun ən qüdrətli dövləti, Cənubi Qafqazın gələcəyini müəyyən edən yeni gerçəkliyin müəllifidir.

Doğrudan da, öz xalqını hədsiz bir məhəbbət və sədaqətlə sevan dünya şöhrətli siyasət və dövlət xadimi Heydər Əliyevin həyatda ən böyük arzusu ölkəsinin dövlət müstəqilliyi, Vətəni yüksək tərəqqi etmiş bir mülkət kimi görmək olmuşdur. Ulu öndər bütün şüurlu həyatı boyu bu amala xidmət etmiş, bu arzularının gerçəkliyinə çalışmışdır. Onun bu titanik mübarizədə keçmiş ömrü yolu və qazandıq tarixi nailiyyətlər müstəqil Azərbaycanın çağdaş nəsiləri üçün iftixar mənbəyi və ən böyük örnəkdir.

Ümummilli liderin Heydər Əliyev ötən əsrin 70–80-ci illərində Azərbaycana birinci dəfə rəhbərlik etdiyi vaxtlarda yaratdığı iqtisadi-sosial və siyasi-mənəvi əsaslara diqqət yetirəndə bir daha yəqin edirik ki, bu müdrik və uzaqgörən lider rəhbərlik etdiyi respublikanın yaxın gələcəkdə müstəqillik qazanacağına həssaslıqla duymuş, aydın görmüş, ölkəsini və xalqını bütünlüklə bu perspektivə yönəldirmişdir. Böyük rəhbər, müdrik siyasətçi Azərbaycanın gələcəkdə müstəqil yaşaması üçün mövcud imkanları düzgün qiymətləndirmiş, respublikanın hərtərəfli və tarazlı inkişafını yüksək səviyyədə təmin etməklə yaxınlaşan müstəqillik epoxası üçün zəruri təməllər yaratmışdır.

Sonralar müstəqil dövlətimizin Prezidenti olarkən Heydər Əliyev həmin tarixi hazırlığı xatırlayıaraq demişdi: "Mən keçmişdə də Azərbaycanın gələcəyi, müstəqilliyi haqqında düşünərək və Sovet İttifaqı dağılan zaman bu barədə öz fikrini qəti bildirdikən Azərbaycanın müstəqil yaşaması üçün tam imkanı olduğu barədə fikirlərini deyərək, eyni zamanda zəngin yeraltı sərvətlərimizlə, neft-çəy yataqlarımla və başqa mədənlərimizlə bərabər, böyük sənaye potensialı ilə bərabər, geniş aqr sektorunda, kənd təsərrüfatı sahəsində, ərzaq məhsulları istehsal sahəsində də Azərbaycanın böyük potensialını həmişə nəzərə alırdım".

1969–1982-ci illərdə Azərbaycanın inkişaf tarixinin təhlili də sübut edir ki, qurucu liderin 1969-cu ildə hakimiyyətə gəlişindən sonrakı dövr, əslində, respublikamızın müstəqil dövlət quruculuğuna aparar yol olmuşdur. Heydər Əliyevin böyük zəkasının, gərgin əməyinin nəticəsində həyata keçirilən dəyişikliklər həcmində, ictimai-iqtisadi islahatların səciyyəsinə görə ötən əsrin 70–80-ci illəri Azərbaycanın tarixində ən parlaq səhifələr təşkil etmişdir. Sovet dövrünün sonu, müstəqilliyin əvəlinə suverenlik uğrunda mübarizənin miqyası və gücü isə ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyinin birinci dövründə o zamanı imkan və tələblərinə uyğun olaraq əldə edilmiş hərtərəfli inkişaf və milli dirçəliş ruhunun dinamika isə təmin olunmuşdur.

Xətin tarixə obyektiv və sistemli baxış göstərir ki, 1970–1985-ci illər Azərbaycanın quruculuq tarixinin ən məhsuldar, işiqli səhifələri olmuşdur. O zaman yaxın və uzaq gələcəyə yönələn, müstəqilliyə yol açan, müdərəqqi ənənələrə söykənən inkişaf strategiyası müəyyənləşdirilmiş və uğurla həyata keçirilmişdir. Heydər Əliyevin müdrik siyasəti nəticəsində 14 il ərzində respublikada yaranmış güclü sosial, iqtisadi və intellektual potensial Azərbaycanın müstəqilliyi üçün mühüm zəmin yaratmışdır.

Müstəqillik dövrünün tarixçiləri göstərir ki, bütün əsrlər boyu qədim əkinçilik diyarı kimi tanınmış Azərbaycan Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə müasir aqrar-sənaye respublikalarından bəhrə

çevrilmişdi. O dövrdə meliorasiya və irriqasiya sahəsində mühüm tədbirlər həyata keçirilmiş, aqronekologiya qaydalar təkmilləşmiş, taxılın, pambığın, tərəvəzin, üzümün, çay yarpağının və başqa kənd təsərrüfatı məhsullarının artımı ilə istehsal yüksəlmişdi.

Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə əsas istehsal sahəsi olan neft sənayesi, energetika, qara metallurjiya, kimya və neft kimyası inkişaf etdikcə Azərbaycan keçmiş SSRİ-nin ən qabaqcıl respublikalarından birinə çevrilmişdi. Nəticədə, 1969–1982-ci illər ərzində respublikada milli gəlirin ümumi həcmi 2,5 dəfə, sənaye istehsalı, həmçinin əmək məhsuldarlığı 2 dəfə artmışdı. Təkcə 1982-ci ilin iki günü ərzində, bütünlükdə, 1920-ci ildəki qədr məhsul buraxılırdı. 14 ildə istehsal olunmuş sənaye məhsulları öz həcmində görə əvvəlki 50 ildəkinə bərabər idi.

1970–1985-ci illərdə Azərbaycanda 213 yeni iri sənaye müəssisəsi istismara verilmişdi. O illərdə respublikamızın sənayesinin

Azərbaycanı tərəqqiyə qovuşdur

QALİBİYYƏT STRATEGİYASI

orta illik artımı 7,9 faizə yüksəlmişdi. Kənd təsərrüfatında əmək məhsuldarlığı 1,8 dəfə artmışdı. Məhsulun ümumi həcmi 2,7 dəfə, xalq istehlakı malları isə 3 dəfə artmışdı. İqtisadiyyatda köklü struktur və keyfiyyət dəyişiklikləri baş vermişdi, tərəqqinin və yüksəlişin təməli qoyulmuşdu.

Azərbaycan rəhbəri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 70–80-ci illərdə ucqar rayon mərkəzlərində, müxtəlif bölgələrdə respublikada əhəmiyyətli obyektlər tikilmiş, iş yerləri açılmışdı. Bunun nəticəsində respublikada ən kəskin problemlərdən biri olan əmək qabiliyyətlə əhalinin ictimai əməyə cəlb olunması, əmək ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsi təmin edilmişdi.

Azərbaycan sənayesinin inkişafında elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətləri geniş tətbiq olunaraq 1971–1985-ci illərdə 581 adda yeni tipli maşın, avadanlıq, aparat və cihaz nümunələri yaradılmışdı. 1050 adda mühüm sənaye məhsulu buraxan 2519 mexanikləşdirilmiş axın xətti, 73 elmi-istehsalat və istehsalat birlikləri yaradılmışdı ki, bunlardan da tərkibində 264 iri müəssisə vardı. Prezident Heydər Əliyev sonralar göstərir ki, Azərbaycan 1970–1985-ci illərdə neft məhsulları, neft avadanlığı, polad borular, əlvan metallar, sintetik kauçuk, elektrik mühərrikləri, məişət kondisionerləri, mineral gübrələr, çini-saxsı, xalça və xalçaçılıq məmulatı və s. istehsalı üzrə SSRİ-də aparıcı yerlərdən birini tuturdu. Ölkəmizdə buraxılan 350 adda məhsul dünyanın 65 ölkəsinə ixrac olunurdu.

Zaman gəldi ki, ümummilli lider Heydər Əliyev dərin zəkası və möhtəşəm əməlləri ilə qurub yaratdığı, suverenlik epoxasına yönəldirdiyi Azərbaycanı ikinci dəfə – bu dəfə müstəqil dövlətə rəhbərlik etməli oldu. 1993-cü ilin böhranlı yayında xalqın tələbi ilə hakimiyyətə qayıtmış dünya şöhrətli siyasət və dövlət xadimi Heydər Əliyev yeni Azərbaycanın müasir dünyada özünü mötəbər tərəqqi yoluma çıxardı, onu gələcək böyük yoluma çıxardı.

Tarixi təcrübə göstərir ki, zəngin təbii və iqtisadi sərvətlərə malik olan ölkələrdə müstəqilliyin qorunub saxlanılması bəzən onun əldə edilməsindən daha çətin və mürəkkəbdir. Düşmənlər dövlətlərə əhatə olunmuş və təcrübəsiz dövlət rəhbərləri ilə idarə olunan Azərbaycanda bu daha da çətin idi. Ölkəmiz yalnız dövlət müstəqilliyini itirmək təhlükəsi ilə qarşılaşmamış, eyni zamanda, real olaraq onun ərazi bütövlüyünə də qəsd edilmişdi və üstəlik, daxildən də parçalanmaq təhlükəsi vardı. Müstəqilliyimiz düşmənlər tərəfindən açıq-aşkar hərbi təcavüzə və siyasi təzyiqlərə məruz qalırdı. Həm də xalqımız iqtisadi sarsıntılar, çətinliklər girdabına düşmüşdü. Bunun isə kökləri olduqca dərin idi. İstehsal olunan məhsullar tələbata cavab vermədiyi üçün

Xalqın təkidi və tələbi ilə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Azərbaycana qayıtdı, xalq onu Prezident seçdi və ondan sonra ölkəmizin inkişaf dövrü başladı. Bütün xoşagəlməz meyllərə son qoyuldu, sabitlik, ictimai asayiş bərqərar olundu, qeyri-qanuni silahlı dəstələr tərkisilah edildi. Bir sözlə, Azərbaycan inkişaf yoluna qədəm qoydu.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Daxili çəkişmələrə son qoyulması, siyasi sabitliyin təmin olunması, atəşkəs haqqında razılaşma əsasında erməni təcavüzünün dayandırılması, "Əsrin müqaviləsi"nin bağlanması, balanslaşdırılmış xarici siyasət və qonşu dövlətlərlə münasibətlərin normallaşdırılması bütün diqqəti ölkədə çoxdan yığılıb qalmış və yatmış vulkana bənzəyən daxili sosial-iqtisadi problemlərin həll olunmasına yönəlməyə imkan verdi. Həyat isə bütün kəskinliyi ilə tələb edirdi ki, heç bir ölkənin tarixində rast gəlinmədiyi strateji əhəmiyyətli üç tələyüklü vəzifə eyni zamanda yerinə yetirilsin: müstəqil, demokratik, hüquqi dövlət inşası, iqtisadiyyatın prinsiplərinin bərqərar olunması, qapalı sosial-iqtisadi sistemə xaricə açılması və açıq qapı siyasətinin tətbiq edilməsi ilə bərabər hüquq dövlət kimi global iqtisadi sisteme inteqrasiya edilməsi.

Bu tarixi vəzifələrin hər biri istənilən bir dövlət üçün kifayət qədər ciddi və əhəmiyyətli idi və bütün qüvvələrin bu məqsədlərə səfərbər edilməsini tələb edirdi. Totalitar sosialist sisteminin süqutu nəticəsində yaranmış yeni müstəqil dövlətlər qarşısında duran problemlərin orijinallığı və tarixdə müvafiq olmuş iqtisadi sistemlərin heç birində analoqu olmaması dünyaya iqtisadi və siyasi ədəbiyyatına bu ölkələrin real durumunu və perspektivlərini əks etdirən yeni bir termin "keçirici iqtisadiyyat ölkələri" terminini də gətirdi. Keçirici anlayışı yalnız iqtisadi termin deyildir və cəmiyyətin bütövlükdə mövcud siyasi, iqtisadi və sosial quruluşunun imtina edildiyi və hələlik yenisinin yaradılmadığı bir vəziyyəti ifadə edirdi, cəmiyyətin sosial-iqtisadi strukturunu transformasiya prosesində olduğunu göstərir.

Problemin çətinliyi bir də onda idi ki, totalitar rejimin 70 illik despotik hakimiyyəti dövründə cəmiyyət demokratiya, sərbəst bazar iqtisadiyyatı, azad sahibkarlıq, siyasi plüralizm və bu kimi digər çətinləşdirici dəyərlərdən uzaq məsafədə saxlanılmışdır, üstəlik əhalidən uzun illər boyu xüsusi mülkiyyət, bazar iqtisadiyyatı, sahibkarlıq anlayışlarına məni münasibət formalaşdırılmırdı. Həyat isə bütün kəskinliyi ilə tələb edirdi ki, cəmiyyət və dövlət demokratiya, millət, kimlik, ideologiya, siyasət və iqtisadiyyat kimi həyat əhəmiyyətli məsələlərin yenidən qurulmasını bir vəzifə kimi qarşıya qoysun və uğurla həll etsin.

Ölkəmizdə müstəqil, demokratik, hüquqi dövlətin möhkəm təməli Heydər Əliyevin memarlığı ilə 1995-ci ildə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə qoyuldu. Konstitusiyaya bütün dünyaya bir daha bəyan etdi ki, sərbəst və müstəqil öz müqəddəratını həll etmək və öz idarəetmə formasını müəyyən etmək dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi olan Azərbaycan xalqının suveren hüququdur; insan və vətəndaş

hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi dövlətin ali məqsədir. Müstəqillik əldə etmiş dövlətlər təcrübəsi göstərir ki, suveren sosial-iqtisadi inkişafın müvəffəqiyyəti, ilk növbədə, iqtisadi müstəqilliyin təmin olunmasından və köhnə iqtisadi sistemin düşüldülmüş şəkildə yenisi ilə əvəz olunmasından asılıdır. Və mədəni irsini qoruyur. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qarşısında duran ali məqsədə nail olunması, həyat isə bütün kəskinliyi ilə tələb edirdi ki, heç bir ölkənin tarixində rast gəlinmədiyi strateji əhəmiyyətli üç tələyüklü vəzifə eyni zamanda yerinə yetirilsin: müstəqil, demokratik, hüquqi dövlət inşası, iqtisadiyyatın prinsiplərinin bərqərar olunması, qapalı sosial-iqtisadi sistemə xaricə açılması və açıq qapı siyasətinin tətbiq edilməsi ilə bərabər hüquq dövlət kimi global iqtisadi sisteme inteqrasiya edilməsi.

Bu tarixi vəzifələrin hər biri istənilən bir dövlət üçün kifayət qədər ciddi və əhəmiyyətli idi və bütün qüvvələrin bu məqsədlərə səfərbər edilməsini tələb edirdi. Totalitar sosialist sisteminin süqutu nəticəsində yaranmış yeni müstəqil dövlətlər qarşısında duran problemlərin orijinallığı və tarixdə müvafiq olmuş iqtisadi sistemlərin heç birində analoqu olmaması dünyaya iqtisadi və siyasi ədəbiyyatına bu ölkələrin real durumunu və perspektivlərini əks etdirən yeni bir termin "keçirici iqtisadiyyat ölkələri" terminini də gətirdi. Keçirici anlayışı yalnız iqtisadi termin deyildir və cəmiyyətin bütövlükdə mövcud siyasi, iqtisadi və sosial quruluşunun imtina edildiyi və hələlik yenisinin yaradılmadığı bir vəziyyəti ifadə edirdi, cəmiyyətin sosial-iqtisadi strukturunu transformasiya prosesində olduğunu göstərir.

Problemin çətinliyi bir də onda idi ki, totalitar rejimin 70 illik despotik hakimiyyəti dövründə cəmiyyət demokratiya, sərbəst bazar iqtisadiyyatı, azad sahibkarlıq, siyasi plüralizm və bu kimi digər çətinləşdirici dəyərlərdən uzaq məsafədə saxlanılmışdır, üstəlik əhalidən uzun illər boyu xüsusi mülkiyyət, bazar iqtisadiyyatı, sahibkarlıq anlayışlarına məni münasibət formalaşdırılmırdı. Həyat isə bütün kəskinliyi ilə tələb edirdi ki, cəmiyyət və dövlət demokratiya, millət, kimlik, ideologiya, siyasət və iqtisadiyyat kimi həyat əhəmiyyətli məsələlərin yenidən qurulmasını bir vəzifə kimi qarşıya qoysun və uğurla həll etsin.

Ölkəmizdə müstəqil, demokratik, hüquqi dövlətin möhkəm təməli Heydər Əliyevin memarlığı ilə 1995-ci ildə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə qoyuldu. Konstitusiyaya bütün dünyaya bir daha bəyan etdi ki, sərbəst və müstəqil öz müqəddəratını həll etmək və öz idarəetmə formasını müəyyən etmək dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi olan Azərbaycan xalqının suveren hüququdur; insan və vətəndaş

hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi dövlətin ali məqsədir. Müstəqillik əldə etmiş dövlətlər təcrübəsi göstərir ki, suveren sosial-iqtisadi inkişafın müvəffəqiyyəti, ilk növbədə, iqtisadi müstəqilliyin təmin olunmasından və köhnə iqtisadi sistemin düşüldülmüş şəkildə yenisi ilə əvəz olunmasından asılıdır. Və mədəni irsini qoruyur. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qarşısında duran ali məqsədə nail olunması, həyat isə bütün kəskinliyi ilə tələb edirdi ki, heç bir ölkənin tarixində rast gəlinmədiyi strateji əhəmiyyətli üç tələyüklü vəzifə eyni zamanda yerinə yetirilsin: müstəqil, demokratik, hüquqi dövlət inşası, iqtisadiyyatın prinsiplərinin bərqərar olunması, qapalı sosial-iqtisadi sistemə xaricə açılması və açıq qapı siyasətinin tətbiq edilməsi ilə bərabər hüquq dövlət kimi global iqtisadi sisteme inteqrasiya edilməsi.

Həyat bütün kəskinliyi ilə iqtisadi islahatların da sürətləndirilməsini tələb edirdi. Ona görə də ölkə iqtisadiyyatında bazar prinsiplərinin bərqərar olmasını təmin etmək üçün onun liberallaşdırılması istiqamətində radikal addımlar atıldı. 1994–1995-ci illərdə xarici ticarət əməliyyatların liberallaşdırılmasına başlanmışdır. Xarici ticarət sahəsində liberallaşdırma tədbirlərinin öna çəkilməsi qısa bir zamanda açıq qapı siyasətinin tətbiq edilməsi zərurətindən doğurdu.

İqtisadi liberallaşdırma qiymət islahatlarının da radikal şəkildə davam etdirilməsini tələb edirdi. Bununla əlaqədar olaraq 1995–1996-ci illərdə qiymətlərin formalaşması prosesinin inzibati-amirlik sisteminin qalığılarından azad olunması başa çatdırıldı. Bununla da bazar iqtisadiyyatının əsas prinsiplərindən birini, yeni qiymətlərin bazarla sərbəst şəkildə tələb və təklif amillərinin qarşılıqlı təsiri altında formalaşması prosesinin başlanması üçün yol açılmış oldu. Bu proses bazar iqtisadiyyatının digər vacib elementi olan valyuta rejiminin sərbəstləşdirilməsi prosesi ilə tamamlandı.

Prezident Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən qətiyyətli iqtisadi islahatlar az bir zamanda geniş beynəlxalq dəstək aldı. Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankı həmin islahatlara dəstək verməyə başladılar. Onlar Azərbaycanda iqtisadi islahatlar haqqında xüsusi proqram hazırladılar və ölkəmizə maliyyə yardımları göstərdilər. Həmin təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq şəraitində hazırlanmış sabitləşdirmə proqramına uyğun olaraq iqtisadiyyatın liberallaşdırılmasına yönələn radikal islahatlar dönməz xarakter aldı.

Sərt və çəvik pul-kredit, bütcdə, vergi gömrük siyasətinin aparılması, qiymətlərin, xarici iqtisadi fəaliyyətin və valyuta bazarının liberallaşdırılması və xarici kapitalın cəlb olunması nəticəsində qısa zamanda (1995–1996-cı illər) ölkədə makro-

iqtisadi səviyyədə maliyyə sabitliyinin təmin edilməsinə nail olundu. Ögər 1994-cü ildə inflyasiya tempi 1800 faizə, manatın ABŞ dollarına nisbətən dəyər azalması 1200 faizə çatmışdırsa, artıq 1995-ci ildə vəziyyət əsaslı dəyişməyə başlamış və həmin göstəricilər uyğun olaraq 84, 6 və 3, 6 faiz olmuşdur. Sonrakı illərdə bu göstəricilər daha da yaxşılaşmış, 1996-cı ildə inflyasiya 6, 8 faizə enmiş, manatın isə ABŞ dollarına nisbətən məzənnəsi 8 faiz möhkəmlənmişdir.

1997-ci ildə inflyasiya tempi minimuma enərək cəmi 0, 4 faiz təşkil etmiş, manatın dəyəri isə 5, 1 faiz möhkəmlənmişdir. Bu sabitlik dünyaya maliyyə bazarlarında baş verməmiş maliyyə böhranına baxmayaraq 1998-ci ildə də qorunub saxlanılmış, 7, 6 faiz səviyyəsində deflyasiya baş vermiş, manatın ABŞ dollarına nisbətən məzənnəsi isə devalvasiyaya uğramamış, sabit olaraq qalmışdır. İstehlak qiymətlərinin indeksi kəskin şəkildə azaldılmağa başlamışdır.

1995–96-cı illərdə yaranmış əlverişli makro-iqtisadi sabitlik şəraitindən istifadə edərək 1997–1998-ci illərdə ölkədə iqtisadi islahatların yeni mürəkkəb mərhələsinə – struktur islahatlar mərhələsinə başlanıldı. Xüsusi Dövlət proqramına uyğun olaraq ölkədə geniş miqyaslı özəlləşdirməyə başlanmış, iqtisadiyyatın əsas sahələrindən olan aqrar sferada torpağın xüsusi mülkiyyətə verilməsi istiqamətində radikal islahatlar aparılmış, yeni iqtisadi tələblərə cavab verən maliyyə sektorunun, onun vacib hissəsi olan bank sisteminin formalaşdırılması, dövlət banklarının yenidən qurulması istiqamətində radikal addımlar atılmışdır.

İqtisadi islahatların mühüm istiqamətləri kimi ölkədə özəlləşdirmə proqramının həyata keçirilməsi azad sahibkarlığın və şəxsi təşəbbüskarlığın inkişafına şərait yaratmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, 1998-ci ildə qədr 28 mindən çox kiçik müəssisə özəlləşmiş və demək olar ki, kiçik özəlləşdirmə başa çatmışdır. 1997-ci ildən başlayaraq özəlləşdirmədə həlledici mərhələ olan böyük özəlləşdirməyə – orta və iri dövlət müəssisələrinin səhmdar cəmiyyətlərinə çevrilməsi prosesi başlanmışdır. Təkcə 1998-ci ildə 800-dən çox orta və iri dövlət müəssisələri səhmdar cəmiyyətlərə çevrilmişdir.

Beləliklə, ölkədə makromaliyyə sabitliyinin təmin edilməsinin, bazar münasibətlərinin formalaşdırılmasının əsas şərti olan iqtisadiyyatın idarə olunmasının bütün istiqamətlərdə liberallaşdırılmasının, bazar iqtisadiyyatının bütün atributlarının yetişməsinə iqtisadi və hüquqi islahatlar aparılması yolu ilə zəruri mühitin yaradılmasının və əsaslı struktur islahatlarının aparılmasının məntiqi nəticəsi olaraq 1989-cu ildən sonra davam edən iqtisadi tənəzzül dayandırıldı və ümumi daxili məhsulun həcminin aşağı düşməsinin qarşısı

alındı. Reallıqlar göstərir ki, iqtisadi tənəzzülün qarşısı nəinki alınmış, hətta 1996-cı ildə onun artımına nail olunmuşdu. 1996-cı ildən 1, 3 faiz olan iqtisadi artım 1997-ci ildə 5, 8 faizə çatmışdır.

Real sektordakı və canlanma Cənub-Şərqi Asiyada və qonşu Rusiyada baş verməsinə dərin maliyyə böhranına baxmayaraq 1998-ci ildə daha da inkişaf etmişdir. 1998-ci ilin yekunları respublikanın sosial-iqtisadi inkişafında müsbət meyllərin ildən-ilə möhkəmləndiyini, bu prosesin dönməz xarakter almasını göstərir. Az bir zamanda Azərbaycan iqtisadi inkişafın artım sürətinə görə postsəviet respublikaları arasında qabaqcıl mövqeyi tutmağa və lider olmağa başladı. Azərbaycanda iqtisadi artım sürəti 1995-ci ildən başlayaraq MDB üzrə orta göstəricidən xeyli yüksək olmuşdur.

Deyilənləri yekunlaşdıraraq göstərmək lazımdır ki, ümummilli lider Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu və Prezident İlham Əliyev tərəfindən daha da inkişaf etdirilən strateji kurs Azərbaycanı global zirvələrə doğru gedən ölkələr qrupunda öncül mövqeyə çıxarmışdır. Ölkənin inkişaf səviyyəsində ciddi kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri baş vermişdir və bu proses davam edir.

İqtisadi inkişaf sonrakı illərdə daha da yüksəlmişdir. İqtisadi inkişaf sürətinin dünyada analoqu olmayan səviyyəsi Azərbaycanın bir çox inkişaf parametrlərinə görə inkişaf etmiş ölkələr arasında olan fərqi azaltmağa gətirib çıxarmışdır. Möhkəm iqtisadi təməl demokratik proseslərə dinamizm qazandırmış, əhalinin sosial-rifah halının daha da yaxşılaşdırılmasına üçün geniş perspektivlər açmışdır. Beləliklə, iqtisadi inkişafın tarixdə analoqu olmayan Azərbaycan modelinin formalaşması və inkişafı nəticəsində uzunmüddətli perspektivdə Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişaf trayektoriyası yüksək dərəcədə perspektivlidir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin müstəqil Azərbaycana rəhbərliyinin 10 ilində qazınmış və sonrakı dövründə də inkişaf üçün təməl olan tarixi uğurları aşağıdakı kimi sıralamaq olar: inzibati-amirlik sistemi ləğv edilərək bazar iqtisadi prinsipləri bərqərar olmuşdur; müstəqil, demokratik, hüquqi dövlətin əsasları qoyulmuş və ölkə yüksək inkişaf mərhələsinə daxil olmuşdur; transformasiya prosesi uğurla aparılmışdır; qapalı sosial-iqtisadi sistem xaricə açılmış və "açıq qapı" siyasətinin tətbiq edilməsi nəticəsində bərabərhuquqlu dövlət kimi global iqtisadi sisteme inteqrasiya prosesi sürətlənmişdir; xarici kapital geniş miqyasda cəlb edilərək, resurs amillərindən intensiv istifadə edilmişdir; ölkədə yaradılmış yeni imkanlar təhlili mənbələrin hərəyə gətirilməsi, iqtisadiyyatın strukturunu yenidən qurulması, informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı və bütün sahələrdə modernləşdirmə xəttinin həyata keçirilməsi ilə nəticələnmişdir.

Bunlarla yanaşı, global əhəmiyyətli infrastruktur layihələri Azərbaycanın Avrasiya məkanında mərkəzi nəqliyyat dəhlizinə çevrilməsi üçün geniş imkanlar yaratmışdır. Siyasi müstəqillik iqtisadi müstəqilliklə möhkəmləndirilmiş, Azərbaycanı əsas tarixi dövr ərzində kapital ixal edən ölkədən ixrac edən ölkəyə çevirmişdir. Ərverişli geosiyasi vəziyyətdən məhərətlə istifadə edilməsi Azərbaycanın region lideri dövlətə çevrilməsinə və qabaqcıl dünya dövlətləri arasında mövqeyini möhkəmləndirilməsinə səbəb olmuşdur.

Bu demokratik yeniləşmə və tarixi təkamül prosesində ulu öndərin gerçəkləşdirdiyi tale vəzifəyə yüksələn yolunu isə və əməllərinin ən layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 19 ildən bəri Azərbaycanda aparılan hərtərəfli inkişaf və tərəqqinin möhtəşəm özlünü təşkil edir. Artıq üçüncü onillikdir ki, respublikamızın hüquqi-demokratik dövlət quruluşu yolu ilə uğurla irəliləyir. Bu, bizim strateji yolumuzdur. Ulu öndərin iqtisadi-sosial tərəqqinin Azərbaycan modelinin banisi ümummilli lider Heydər Əliyev böyük müdriklik və uzaqgörənliklə müəyyən etmişdir. Ulu öndərin iqtisadiyyat strategiyası müstəqil Azərbaycan dövlətinin hərtərəfli tərəqqiyə qovuşdurulmuşdur.

Dünyamalı VƏLİYEV,
AMEA Şərqşünaslıq İnstitutunun şöbə müdiri,
İqtisad elmləri doktoru, professor